

Handlingsprogram 2023/2024

Regional plan for klima og miljø

Grønn omstilling i Nordland

Innholdsfortegnelse:

1. Innledning	3
2. Forhold til fylkeskommunens klimabudsjett	3
3. Status for klimamål oppnåelse i Nordland	3
4. Satsingsområder for klima og miljø	5
4.1 Klimakommunikasjon, kompetanse og samarbeid	5
4.2 Grønn omstilling.....	7
4.3 Klimarisiko og klimatilpasning.....	16

1. Innledning

Handlingsprogrammet viser hvilke tiltak og virkemidler som skal bidra til å oppnå målene i regional plan for klima og miljø. Handlingsprogrammet kan rulleres årlig. Klimaregnskapet for Nordland er et viktig analysegrunnlag i dette arbeidet. Ulike satsninger er fremstilt tilknyttet de 3 satsningsområdene i planen:

1. Klimakommunikasjon, kompetanse og samarbeid
2. Grønn omstilling
3. Klimarisiko og klimatilpasning

2. Forhold til fylkeskommunens klimabudsjett

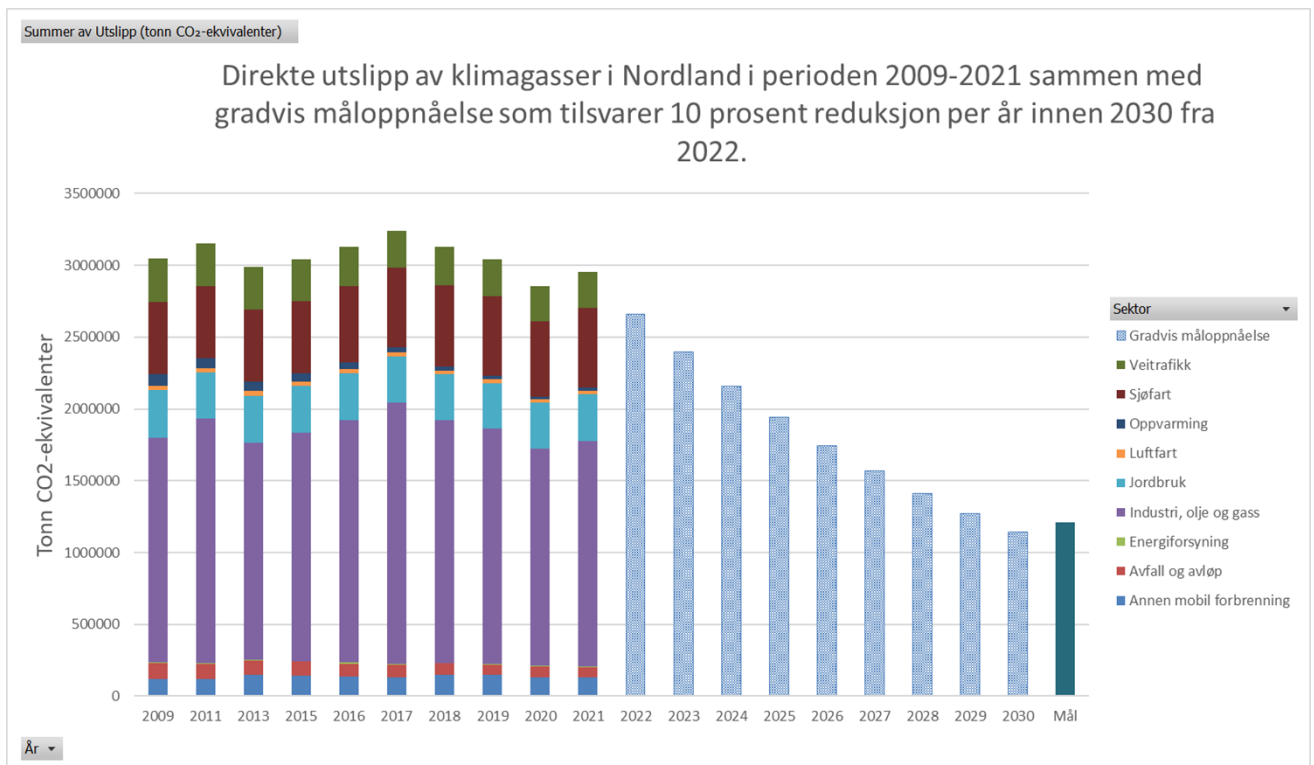
En stor del av arbeidet som fylkeskommunen gjør vil komme frem av fylkeskommunens klimabudsjett for egen virksomhet, som rulleres årlig med økonomiplanen. I tillegg vil handlingsprogrammer for andre relevante planer, som for eksempel regional transportplan, gå i dybden når det gjelder transport. I klimabudsjettet vil også klimaregnskapet for fylkeskommunen som virksomhet framgå. Handlingsprogrammet viser derfor bare deler av det som skjer Nordland fylkeskommune innen klima og miljø.

3. Status for klimamål oppnåelse i Nordland

Det å begrense klimaendringene og å utvikle bærekraftige samfunn er vår tids største utfordring, men det grønne skiftet innebærer også historiske muligheter til utvikling og til å skape nye arbeidsplasser. FNs bærekraftsmål 17 er styrende for fylkeskommunens politikk. Det er gjennom samarbeid lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt at vi kan løse de utfordringene vi står overfor.

Handlingsprogrammet skal bidra i arbeidet mot klimamålene satt for Nordland, der en av de fire hovedmålsettingene er at Nordland fylkeskommune skal redusere klimagassutslippene med 60% fram mot 2030, sammenlignet med 2009.

Utslippet i 2009 var 3 047 128,4 tonn CO₂ekvivalenter og målet er å kutte ned til 1 210 263,92 tonn CO₂ekvivalenter innen 2030. Tallene fra 2021 viser at Nordland hadde et utslipp på 2 956 092,7 tonn CO₂ekvivalenter, som er en reduksjon av direkte utslipp på 3 % sammenlignet med 2009. Dette betyr at vi må redusere utslippene fra 2022 med 10% hvert år fram mot 2030 dersom Nordland skal nå klimamålet om 60 % reduksjon av direkte klimagassutslipp (se figur 1).

Figur 1: Klimagassutslipp i de ulike sektorene i Nordland fylke fra 2009 til 2021 sammen med gradvis måloppnåelse som tilsvarer 10 prosent reduksjon ut ifra 2021 tallene til 2030. Kilde: Miljødirektoratet.

4. Satsingsområder for klima og miljø

4.1 Klimakommunikasjon, kompetanse og samarbeid

Endring av holdninger og handlinger sammen med innovasjon, ny teknologi og systemendringer er viktige elementer for å lykkes med en omstilling til et klimatilpasset lavutslippssamfunn. Kommunikasjon, kompetanse og samarbeid er nøkkelfaktorer i omstillingsarbeidet. Klimakommunikasjon handler om å bruke tilpassede kommunikasjonsmetoder for å nå ut til flere med kunnskap om klima og klimaendringer.

I takt med omstillingen er det også nødvendig å legge til rette for økt kompetanse hos virksomheter og enkeltpersoner. Klynger, nettverk, kunnskapsparter, inkubatorer og lignende er relevante plattformer. Disse når effektivt ut i sine nettverk og kanaler både regionalt, nasjonalt og internasjonalt. De fanger opp behov og bygger nødvendig kompetanse i næringslivet og offentlig sektor. I tillegg har spesielt kommuner et ansvar for å kommunisere med sine innbyggere.

Tiltak	Beskrivelse av tiltak	Tiltakets formål	Ansvarlig	Periode	Styringsindikator
Hovedmål: <ul style="list-style-type: none"> Kommuner, bedrifter, regionale myndigheter og frivillige organisasjoner har tilstrekkelig kunnskap og kompetanse til å bidra til klimaomstilling					
Strategi 1 for klimakommunikasjon: Ta i bruk klimakommunikasjon som virkemiddel for grønn omstilling Strategi 2 for kompetanse: Satse på utdanning, forskning og innovasjon. Strategi 3 for samarbeid: Bruke samarbeidsfora, klynger og nettverk som læringsarena					
Samarbeid med Nord-Norges Europakontor og Innovasjon Norge	Jobbe med Nord-Norges Europakontor og Innovasjon Norge for å dele kunnskap og erfaringer som kan bidra til den grønne omstillingen i Nordland.	Øke kompetansen om EUs grønne giv, EUs taksonomi og andre rammebetingelser for bærekraft og grønn omstilling i næringslivet og i virkemiddelapparatet.	Nordland fylkeskommune Innovasjon Norge	2023	Antall arrangementer holdt i samarbeid. Antall ansatte med økt kompetanse. Antall samarbeidsprosjekter.
Ta i bruk grønnvaskingsplakaten	Bidra til kompetanse om grønnvasking og klimakommunikasjon i	Bedre forståelsen av hva grønnvasking er og hvordan plakaten kan brukes som en veileder	Nordland fylkeskommune	Pågående	Antall arrangementer der grønnvasking og klimakommunikasjon er tema.

	fylkeskommunen og andre relevante arenaer.	når man skal bedømme hvilke tiltak og prosjekter som bidrar til en positiv effekt på klima og miljø.			Antall plasser der grønnvaskingsplakaten har blitt synliggjort.
Fremme «Årets miljøkommune» og dens prinsipper	Prisen deles ut til en kommune som har gjort betydelige, kreative og gode tiltak for å ta vare på naturen i sitt nærområde, ta hensyn til klima og involvere/engasjere lokalbefolkningen i prosessen.	Prisen skal inspirere til en grønnere innstilling blant kommunene i fylket.	Ungdommens fylkesråd Nordland fylkeskommune	Pågående	Antall priser gitt ut. Antall søkere. Antall arrangementer holdt. Antall miljøtiltak fremmet
Styrke samarbeidet i Nordland på klima og miljø gjennom Klimapartnere Nordland, bedriftsnettverk og bærekraftslabber	Arbeide for økt tempo i den grønne omstillingstakten i Nordland.	Styrke Klimapartnere Nordland og bidra til samarbeid mellom næringsliv, fylkeskommunen og kommunene.	Nordland fylkeskommune Klimapartnere Nordland	2023	Antall klimapartnere. Antall prosjekter som er et resultat av arbeid med klimapartnere. Antall klynger Nordland fylkeskommune jobber med.
Sette klima og miljø på agendaen i de regionale plan- og klimanettverk og i forum for unge planleggere	Klima og miljø skal være en rød tråd i arbeidet som blir gjort og skal løftes frem som en del i de regionale plan- og klimanettverk og i forum for unge planleggere	Bidrar til å fremme klima og miljø som et tema i samarbeidsfora, klynger og nettverk.	Nordland fylkeskommune	2023	Antall gjennomførte samlinger med klima og miljø som tema.
Legge til rette for mest mulig erfaringsoverføring av resultater fra prosjektene det gis tilskudd til.	Publisere informasjon om og resultater fra prosjekter som har mottatt tilskudd.	Sikre god informasjon rundt prosjekter og tilskuddsordningen. Øke kunnskap og inspirere andre til å starte prosjekter.	Nordland fylkeskommune	Pågående	Antall prosjekter jobbet med og rapportert på.
Arbeide for å bedre kommunikasjon rundt	Det skal arbeides med å løfte frem arbeidet som blir gjort i regionen på klima og	Bidra til å synliggjøre og løfte frem kunnskap fra prosjekter på klima og	Nordland fylkeskommune	2023	Antall poster på fylkeskommunens Facebook side om

klima og miljø relaterte prosjekter og tiltak	miljø gjennom fylkeskommunens kommunikasjonskanaler.	miljøtiltak, for slik å bidra til flere prosjekter og samarbeid i den grønne omstillingen.			prosjekter med klima og miljø i fokus
Starte arbeidet med en egen strategi rundt klimakommunikasjon	Kommunikasjonsmål skal bli satt for klima og miljø. Blant annet strategiske grep for å stryke kompetanse og samarbeid både eksternt og internt	Sikre god og riktig informasjon rundt klima og miljø.	Nordland fylkeskommune	2023	
Styrke klimahensynet i plansaker og planveiledning	Innspill fra klima og miljø skal tidlig inn i plansakprosesser.	Sikre at hensyn til klima og miljø blir ivaretatt tidlig i planprosesser. Hjelp til å redusere klimagassutslipp gjennom strategiske grep.	Nordland fylkeskommune	2023	Antall saker der klima- og miljøhensyn ble vurdert.

4.2 Grønn omstilling

Grønn omstilling handler om å bruke våre ressurser effektivt gjennom bruk av sirkulærøkonomiske prinsipper, stoppe klimaendringene ved å redusere klimagassutslipp og å legge til rette for en grønn og fornybar energiomlegging. I tillegg må Nordland fylke tilpasse samfunnet til et endret klima og legge til rette for karbonlagring og -fangst.

Tiltak	Beskrivelse av tiltak	Tiltakets formål	Ansvarlig	Periode	Styringsindikator
Hovedmål:					
<ul style="list-style-type: none"> Klimagassutslippene i Nordland fylke skal reduseres med 60 % fram mot 2030, sammenlignet med 2009. I 2030 er industrien og næringslivet i Nordland en global aktør innen grønn omstilling 					
Strategier for helhetlig planlegging og ledelse					
Strategi 1: Planlegge langsiktig og helhetlig Strategi 2: Lage og ta i bruk klimaregnskap og klimabudsjett Strategi 3: Innføre miljøledelse system Strategi 4: Offentlige anskaffelser som virkemiddel for omstilling					

Utarbeide indikatorer for grønn vekst i distriktskommuner	Nordland, Troms og Finnmark har demografiske utfordringer og grønn omstilling som overordna perspektiver, og derfor skal det jobbes med indikatorer for å bedre kartlegge behovene fremover og fremgangen i det den grønne omstillingen.	Dette skal gi kunnskap om bærekraftig befolkningsutvikling i distriktskommuner, hvordan befolknings- og kompetanseutvikling kan sees i samspill med grønn næringsutvikling, samt hva som er gode indikatorer for å måle utviklingen på disse feltene for å fremme grønn vekst.	Arktis2030 prosjekt Norsk institutt for by- og regionforskning	Pågående	Antall indikatorer som blir rapportert på.
Utarbeidelse av klimabudsjett og klimaregnskap	Føre klimaregnskap og klimabudsjett for fylkeskommunen. Bidra til utarbeidelse av klimabudsjett og klimaregnskap i kommuner og i næringslivet. Klimapartnere tilbyr innføring i klimaregnskap for partnerne, og fylkeskommunen vil også tilby noe tilsvarende for kommunene.	Bruke klimabudsjett som et styringsverktøy for å oppnå klimagassreduksjoner og andre vedtatte klimamål i offentlig og private virksomheter i fylket. Klimaregnskapet viser status for klimagassutslippene og viser hvor utslipp kan og burde kuttes for å nå klimamålene.	Nordland fylkeskommune og kommuner	Pågående /løpende	Antall kommuner med oppdatert klimaplan eller klimabudsjett. Antall kommuner og bedrifter som rapporterer til Carbon Disclosure Project(CDP). Antall anskaffelser med klimaregnskap. Klimaregnskap for Nordland fylkeskommune
Utarbeidelse av arealregnskap	Utarbeide et arealregnskap som gir oversikt over planlagte endringer i arealdelen, og der det kan vises til hvilke utbyggingspotensialer som ligger inne i eksisterende planer	Arealregnskap vil gi fylkeskommunen et verktøy for å overvåke endringer i arealbruk over tid. Gir oversikt over viktige naturressurser.	Nordland fylkeskommune	2023-2024	Klimaregnskap for arealbruk i Nordland.

		Er et verktøy for å planlegge for en langsiktig og bærekraftig forvaltning.			
Utarbeidelse av naturregnskap	Utarbeide et naturregnskap som kan brukes til å systematisere kunnskap om naturens goder og tjenester og som kan bidra til bedre beslutninger for en bærekraftig utvikling.	Naturregnskap er en viktig kunnskapskilde når vi jobber mot et bærekraftig samfunn.	Nordland fylkeskommune	Etter 2023	
Miljøpolicy og miljøfyrtårnsertifisering	Utarbeide miljøpolicy og ferdigstille miljøfyrtårnsertifisering av de videregående skolene.	Hjelpe offentlig og private virksomheter i fylket til å arbeide strukturert med grønn omstilling.	Nordland fylkeskommune	2023	Miljøpolicy etablert Antall miljøsertifisert virksomheter i Nordland. Forandring i utslippsnivå etter miljøsertifisering.
Lage miljømål for Nordland fylkeskommune	Miljømål vil hjelpe å si noe om ønsket grad av beskyttelse for mennesker og miljø og definere hensikten med tiltaket eller opprydningen. Dette vil være et viktig styringsverktøy i planprosesser, prosjektarbeid i fylkeskommunen og drift av Nordland fylkeskommunen.	Bidrar til å gi retningslinjer for miljø, som i likhet med klimamål, hjelper å styre bestemmelser og veiledning gjort av fylkeskommune. Dette vil bidra til miljømål innen områder slik som plast opprydning, bedre håndtering av avfall og miljøsertifiserings prosesser.	Nordland fylkeskommune	2023/2024	Få miljømål etablert.
Opprette et tverrfaglig prosjekt for systematisering av klima i offentlige anskaffelser			Nordland fylkeskommune	Etter 2023	

Følge opp prosjektet «klimaplanlegging på Helgeland» og utarbeidelse av klimaROS for kommuner på Helgeland.	Utvikling av kompetansepakker innenfor klimarelaterte problemstillinger basert på kommunenes behov. Disse pakkene vil i første omgang bli distribuert lokalt og regionalt. Implementering av relevante bærekraftsmål inn i kommunale planer og prosesser.	Kommunene Grane, Hemnes, Hattfjelldal og Vefsn skal få tilstrekkelig kompetanse innenfor helhetlig arbeid med klima, slik at de selv kan gjennomføre klimaarbeidet og etablere varige strukturer for å kunne gjennomføre avbøtende tiltak, samt ivareta de nasjonale og regionale målene om utslippsreduksjon innen 2030.	Nordland fylkeskommune RKK Vefsn: -Vefsn kommune -Grane kommune -Hemnes kommune -Hattfjelldal kommune	2023	Antall kommuner som bruker klimaROS. Gjennomførte samlinger i prosjektet.
Miljøkrav i offentlig anskaffelser	I Nordland fylkeskommune vil det arbeides med å utvikle skjerpede miljøkrav i offentlig anskaffelser der det er relevant, for å være en pådriver for den grønne omstillingen.	Redusere klimagassutslipp i Nordland og komme med klimavennlig løsninger og alternativer i samarbeid med tilbydere.	Nordland fylkeskommune	2023	Antall offentlig anskaffelser der miljø ble vektet.
<p>Strategier for energiomstilling</p> <p>Strategi 1: Grønn industriutvikling basert på fornybar energi Strategi 2: Bygge infrastruktur for framtidens energisystemer Strategi 3: Skape større fleksibilitet i energisystemet Strategi 4: Ta i bruk effektive transportsystemer og klimavennlig transportformer Strategi 5: Energieffektivisering av bygg Strategi 6: Gradvis omlegging til fossilfrie bygg- og anleggsplasser</p>					
<p>Delmål:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. I 2030 er infrastrukturen i Nordland for fossilfrie drivstoff godt utbygd. 2. I 2030 har transportsektoren i Nordland redusert sine klimagassutslipp med 70 % sammenlignet med 2009. 3. I 2030 har energibehovet til bygningsmassen i Nordland blitt redusert med 20 % sammenlignet med 2009. 					

<p>4. I 2030 er bygg og anleggsplasser i Nordland fossilfrie.</p> <p>5. I 2030 har land- og havbruksnæringen i Nordland redusert fossile utslipp med 50 % sammenlignet med 2009.</p>					
Samarbeide med kommuner og næringsliv i hele fylket for å støtte opp under prosjekter som bidrar til grønn omstilling.	<p>Støtte opp under prosjekter som bidrar til grønn omstilling.</p> <p>Har klimamidler som kan søkes på fra Nordland fylkeskommunen som fokuserer på prosjekter som bidrar til klimamålene.</p>	<p>Hjelpe å bidra til at Nordland når sine klimamål.</p> <p>Støtter videre prosjekter for klima og miljø.</p>	Nordland fylkeskommune	Pågående /løpende	<p>Antall prosjekter som bidrar til grønn omstilling.</p> <p>Antall søknader til klimasats fra Nordland.</p> <p>Antall prosjekter støttet av klimamidlene.</p> <p>Prosjekt verdier til prosjekter som bidrar til grønn omstilling.</p>
Videreføring av «Grønn energi Marka»	Prosjektet skal kutte all bruk av fossile energikilder og erstatte dette med flisfyring, biogassanlegg, jordvarmeanlegg, solfangeranlegg, vindturbin og mini vannkraftanlegg.	Skolen blir selvforsynt med energi og reduserer sitt klimagassutslipp.	<p>Mosjøen videregående skole</p> <p>Nordland fylkeskommune</p>	Pågående	<p>Antall fossilfrie energikilder som blir brukt.</p> <p>Utslippsnivået til skolen.</p> <p>Mengde energibruk reduksjon.</p>
Følge opp prosjektet om klimavennlig asfalt	Forskning på klimavennlig asfalt er underveis	Redusere klimagassutslippet og kostnader av utbygging og vedlikehold av veier	Nordland fylkeskommune	Pågående	<p>Utslippsnivå for klimavennlig asfalt.</p> <p>Kostnad reduksjon av utbygging og vedlikehold av veier.</p>
Energieffektivisering av bygg og fossilfrie bygg- og anleggsplasser	Bidra til økt kompetanse om muligheter og virkemidler innenfor feltet.	Bidra til energieffektivisering av Nordland og redusere energibehovet til Nordland	Nordland fylkeskommune	Pågående	Elektrifiseringsgrad i Nordland.
Klimavennlig transport	Investere i bruk av klimavennlig teknologi	Bidrar til å redusere klimagassutslipp i transportsektoren.	Nordland fylkeskommune	Pågående	Antall elbiler i Nordland.

					<p>Antall ferjer, busser og hurtigbåter som er fossilfrie.</p> <p>Antall passasjerer i km med buss per innbygger.</p> <p>Klimagassutslipp reduksjon ved overgang til klimavennlige transport.</p>
Klimavennlig kulturutvikling	<p>Å ta i bruk miljøvennlig reisevirksomhet, gjennom el-bil, og kollektiv transport.</p> <p>Investere i bruk av klimavennlig teknologi, blant annet innenfor lys og lyd.</p> <p>Implementering av «Slow-Programming», som bidrar til miljøvennlig turnelegging, ved at turneene også knyttes til spillesteder i nærheten av turneens knutepunkter.</p>	Bidrar til å redusere klimaavtrykket fra turnevirksomheten til kulturutvikling.	Nordland fylkeskommune	Pågående/løpende	<p>Energiforbruk og kostnader med miljøtiltak</p> <p>Antall kilometer tatt gjennom miljøvennlig reisevirksomhet.</p> <p>Antall forestillinger holdt i nærheten av turneers knutepunkter.</p>
<p>Strategier for sirkulær økonomi</p> <p>Strategi 1: Utvikle sirkulære verdikjeder i industrien i Nordland</p> <p>Strategi 2: Bygg- og anleggs- og avfallsbransjen i Nordland bidrar til effektiv ressursbruk, ombruk og økt grad av gjenvinning.</p> <p>Strategi 3: Redusere utslipp fra biologisk materiale</p> <p>Strategi 4: Tilrettelegge for klima- og miljøvennlige valg</p> <p>Strategi 5: Fremme delingsøkonomi og digitalisering</p> <p>Strategi 6: Forebygge og redusere forsøpling, gjennom god avfallshåndtering, adferdsendring og kommunale handlingsplaner.</p>					
<p>Delmål:</p> <p>1. I 2030 blir 60 % av husholdningsavfall og lignende næringsavfall materialgjenvunnet (55 % i 2025).</p>					

<p>2. I 2025 blir 70 % av bygg- og anleggsavfall materialgjenvunnet.</p> <p>3. I 2030 har antall kilo avfall per innbygger blitt redusert med 3 % årlig.</p> <p>4. I 2025 har plastavfallet blitt redusert til 10 kg per innbygger.</p> <p>5. I 2030 har matsvinnet blitt halvert sammenlignet med 2015.</p> <p>6. I 2030 er forsøpling i Nordland kraftig redusert.</p> <p>7. I 2030 har strandrydding og rydding på land i Nordland bidratt til effektivt å redusere konsekvenser for liv i havet og på land.</p>					
Identifisere verdikjeder som er egnet for omstilling til sirkulærøkonomi	<p>Få en forståelse av hvordan en mer sirkulær økonomi kan bidra til å redusere utslipp ved å se på hvordan vi lager og bruker produkter, materialer og mat.</p> <p>Avdekke barrierer og løsninger for å realisere sirkulærøkonomisk utvikling som går på tvers av bransjer og sektorer i Nordland.</p>	<p>En sirkulær økonomi vil bidra til et mer ressurseffektivt samfunn og reduserer CO₂ utslipp i Nordland.</p> <p>En sirkulær økonomi i Nordland vil skape verdi og arbeidsplasser.</p>	Nordland fylkeskommune	Etter 2023	<p>Antall verdikjeder identifisert som egnet for en sirkulær økonomi.</p> <p>Antall virksomheter i Nordland som jobber i en sirkulær økonomi.</p> <p>Grad av materialgjenvinning av materialer av bygg- og anleggsavfall.</p> <p>Materialgjenvinningsgrad for husholdningsavfall</p> <p>Mengde innsamlet søppel i Nordland.</p>
Starte utarbeidelsen av en plaststrategi og gjennomføre erfaringsamling for avfallsselskaper om strandrydding	<p>Målsettingen er at Nordland fylkeskommune skal hindre at plastavfall kommer på avveie, og redusere bruken av plast i egen organisasjon. Fylkeskommunen vil og legge til rette for innovasjon og utvikling innenfor næringsliv og forskning for å redusere plastbruk og plast forsøpling.</p>	<p>Å nytte plast som ressurs mer effektivt og samtidig redusere plastforurensing i miljøet.</p>	Nordland fylkeskommune Statsforvalteren	Etter 2023	<p>Antall kilometer strand ryddet.</p> <p>Mengder søppel hentet inn fra strand.</p> <p>Kilo plastavfall per innbygger i Nordland.</p>

	Gjennomføre erfaringsamling i etterkant av strandryddesesongen i samarbeid med Statsforvalteren.				
Utvikling av «det gode liv i nord»	Utvikling av et kommunikasjonsverktøy for atferdsendring og samskaping for en miljø- og helsefremmende samfunnsutvikling.	Å utvikle sirkulære verdikjeder samfunnet i Nordland.	Nordland fylkeskommune	Pågående	Antall "det gode live i Nord" partnere. Antall verktøy produsert. Antall arrangementer arrangert.
Følge opp arbeidet med Rydd Norge - Nordland	Støtte miljøtiltak knyttet til plast. Visjonen er at plast skal være i kretsløpet og ikke i naturen.	Reduserer mengde avfall som er i naturen som reduserer konsekvenser for liv i havet og på land.	Handelsens Miljøfond LoveMar AS Lofoten Avfallsselskap IKS, In the same boat, Haftor AS Polarsirkelen Friluftsråd SALT lofoten	Pågående	Mengde søppel ryddet. Antall kilometer strand ryddet.
Strategier for karbonfangst og -bruk Strategi 1: Grønn industriutvikling gjennom satsing på CO ₂ håndtering Strategi 2: Se natur og klima i sammenheng for å øke karbonlagring og ta vare på naturmangfold					
Delmål: 1. I 2030 er fangst, lagring og bruk av karbon tatt i bruk i Nordland. 2. I 2030 har skogens og matjordens karbonlager i Nordland økt.					
Øke kompetansen på karbonlagring og naturmangfold.	Bidra til en bedre forståelse på hvordan karbon kan bli fanget, lagret og brukt. Bidra til å støtte nye sirkulære karbonverdikjeder.	Gir bedre støtte til problemstillinger innenfor karbon fangst, lagring og bruk, slik at prosjekter har større sjanse for suksess og bidra positivt til klimamålene.	Nordland fylkeskommune	Etter 2023	Antall virksomheter basert på CO ₂ håndtering.

Følge opp nye prosjekter innen fangst, bruk og lagring av CO ₂ i Nordland	Dele erfaringer og kunnskap slik at løsninger for karbonfangst og bruk kan bli forbedret og implementert mer effektivt.	Støtte nye og eksisterende prosjekter innen karbon fangst, lagring og bruk for å redusere klimafotavtrykket til Nordland.	Nordland fylkeskommune	Pågående	Antall nye prosjekter i 2023 innen fangst, bruk og lagring av CO ₂ i Nordland.
--	---	---	------------------------	----------	---

4.3 Klimarisiko og klimatilpasning

Klimatilpasning handler om at samfunnet begrenser eller unngår ulemper som følge av klimaet og samtidig utnytter muligheter av et endret klima. For å forberede samfunnet trenger vi kunnskap om hvordan klimaet vil påvirke alt fra kraftmarkedet til sykdommer, i tillegg til planlegging som tar høyde for dette. I Nordland er folk vant med mye vær og er derfor ikke ukjent med å håndtere og tilpasse seg naturkreftene. Men med de forventede klimaendringene vil risikobildet knyttet til ekstremvær og naturhendelser endre seg.

Tiltak	Beskrivelse av tiltak	Tiltakets formål	Ansvarlig	Periode	Styringsindikator
Hovedmål:					
Nordland har omstillingsdyktige kommuner som håndterer klimarisiko, og som utnytter mulighetene ved et endret klima					
Strategier for tverrfaglig og systematisk samarbeid					
Strategi 1: Fremme regionalt samarbeid					
Strategi 2: Fremme helhetlig og systematisk klimaarbeid					
Strategi 3: Bevare og restaurere naturmangfold og økosystemer					
Delmål:					
I Nordland er det gode arenaer for å samarbeide tverrfaglig og systematisk om klimatilpasning etter føre-var-prinsippet.					
EØS-prosjekt med Polen om klimatilpasning ved utbygging av infrastruktur	Gjennom samarbeid og kunnskapsdeling skal det arbeides med å - Utvikle miljøvennlige og utslippsfrie løsninger i byen Lomza. - Øke klimatilpasningsgrad i byen - Bedre sosial inkludering og folkehelse	Samarbeid vil forberede kunnskap til hva klimatilpasnings løsninger er effektive og hvordan de kan bli iverksatt.	Nordland fylkeskommune Lomza city	Pågående	Antall tiltak som har blitt gjennomført.
Vurdere og eventuelt implementere rådene i Riksantikvarens «klimastrategi for kulturmiljøforvaltningen» i Nordland fylkeskommune	Kan bidra til fylkeskommunens arbeid med reduksjon av klimagassutslipp og håndtering av uønskede	Finne synergier og samarbeidsområder for flere avdelinger i fylkeskommunene for et mer samordnet arbeid innen klima og miljø.	Nordland fylkeskommune	2023	Ingen

	konsekvenser av klimaendringene				
Inkludere anbefalingene til kommunene som ligger i Riksantikvarens «klimastrategi for kulturmiljøforvaltningen» i Nordland fylkeskommune	Bruke kunnskapen som veiledning ovenfor kommunene.	Bidrar til et mer samordnet arbeid for å redusere klimagassutslipp og klimatilpasning av Nordland samfunnet.	Nordland fylkeskommune	2023	Antall anbefalinger inkludert i Nordland fylkeskommune fra "klimastrategi for kulturmiljøforvaltningen".
Sette FNs tiår for naturrestaurering på agendaen og følge opp naturrestaureringsprosjekter i forbindelse med vannforvaltningsarbeidet	Støtte til prosjekter som fokuserer på naturrestaurering vil hjelpe å ivareta Nordlands naturmangfold og økosystemer.	Bevare og restaurere naturmangfold og økosystemer i Nordland. Bidrar til helhetlig og systematisk klimaarbeid.	Nordland fylkeskommune	Pågående /løpende	Bevilget penger til naturrestaurering. Antall naturrestaureringsprosjekter.
Strategier for kunnskap og innovasjon					
Strategi 1: Frembringe lokalt relevant kunnskap Strategi 2: Forebygging fremfor reparasjon					
Delmål:					
Kunnskap om klimautfordringer og aktuelle tilpasningstiltak er lokal relevant i arbeidet med klimatilpasning.					
Utarbeide klimasårbarhetsanalyse.	Klimasårbarhetsanalyser danner grunnlaget for å planlegge for et klimarobust samfunn. Arbeidet skal også ses i sammenheng med revisjon av regional plan for arealforvaltning og Riksantikvarens nye klimastrategi	Identifisere hva klimaendringene vil bety for Nordland og vil bidra til hvordan fylkeskommunen kan best innrette arbeid med klimatilpasning.	Nordland fylkeskommune	2023	Antall sårbare områder identifisert i Nordland? Antall sårbare områder som jobbes med å bevare/ivareta. Antall klimatilpasningsprosjekter.

Sette fokus på klimatilpasning og klimarisiko i relevante arenaer	Klimatilpasning og klimarisiko blir viktig å evaluere i Nordland på grunn av de store utfordringene som ligger i vente med klimaforandringene som er forventet til å skje.	Bidra til å redusere utslippsnivåene i Nordland.	Nordland fylkeskommune	2023	Antall høringsinnspill. Antall saker/prosjekter der klimarisiko ble vurdert.
---	--	--	------------------------	------	---